

YOZGAT VE YÖRESİ ZİYARET YERLERİ

Prof.Dr. Hayrettin RAYMAN

GİRİŞ

Türk insanının en büyük özelliği, yaşadığı yeri kendisine vatan yapan atalarını ölümsüzleştirmek, yaşamlarında onlara yer vermektir.

İnsanlar, içinde bulunduğu zor koşullardan kurtulmak, isteklerini gerçekleştirmek için, vatan, millet yolunda şehit olmuş, Allah'ın sevgili kulları arasında sayılan kişilerin mezarlarını veya yattıkları yerleri ziyaret ederek onlardan yardım isterler(**Rayman 1997:337**).

Sözlüklerdeki anlamı ile yatır veya ziyaret yeri; olağanüstü güce sahip, insanlara yardım ettiğine inanılan velilerin bulunduğu ya da yattığı yerdir(**Türkçe Sözlük 1988: 1606**).

Yatır veya ziyaret yerinde mezarı bulunan kişi, genelde velî olarak adlandırılır. Velî, Arapça bir sözcük olup bir anlamıyla yakın olma, yaklaşma demektir. Öteki anlamıyla ise, dost, arkadaş, yardımcı anlamlarına gelmektedir(**Ocak 1992: 1**).

Ziyaret yeri, bir yörenin manevi bekçisidir. Kültür ve inançlarımızın tapusudur. Bu yerlere sadece hastaların derman aradığı yerler gözüyle bakamayız. Bu yerler, insanlarımızın kinlerini unuttukları, dargınlıklarını giderdikleri, kaynaştıkları yerlerdir. Kutsal yerler diye adlandırdığımız bu mekânlar, türbeler, su inancına bağlı alanlar, su gözeleri, dağlar, kayalar, taş yığımları, çalı topluluklarıdır.

Bu yerlere gidişin temeli korunma, barınma, beslenme, üreme ilkelerine dayanır. İnsanlar, Allah'ın keramet sahibi kıldığı kişilere değil, onlar aracılığıyla Allah'a dua eder, böylece ona ulaşmaya çalışırlar(**Kaya 1997:282**).

İnsanlarımız, gerçekleşmesi imkansız istekleri karşısında büyü veya olağanüstü gücü simgeleyen varlıklara yaklaşarak ihtiyaçlarını karşılamaya, böylece de alın yazılarını değiştirmeye yönelirler. Bu davranış biçiminin temeli, Şamanizm dönemine kadar uzanmaktadır.

Doğa ve doğa kuvvetleri karşısında güçsüz kalan insan, bunlara sürekli olarak saygı ile yaklaşmış, bunlara bazen kurban, bazen de adak ve hediyeler sunmuştur. Hatta bunlar da yetinmeyen insanoğlu, bunların da ötesine geçerek kendi cinsini bile kurban etmeyi düşünmüş ve uygulamaya bile koymuştur.

İnsan ve toplumların hayatını düzenleyen, davranışlarını belirleyen inançlardır. İnanç; kişi ve topluma özellik kazandırır. Kimliklerin tanınmasına yardım eder(**Eyüpoğlu 1989: 29**).

Bir yerden başka bir yere gitmek için nasıl araca, çatıya çıkmak için merdivene, kuyudan su çekmek için kovaya, yağmurdan korunmak için şemsiyeye ihtiyaç varsa, Allah'a yakın olmak, peygamberin yardımından faydalanmak için de eren kişilerin yardımına ihtiyaç duyulur.

Beklentiler

Yatırları çoğunluğu, sosyal ve sağlık amaçlıdır. Çocuk isteme, hastalıklardan kurtulma, koca için şans dileme, iyi askerlik yapma, gurbetten sağ-salim dönme, iş bulma, borçları kolay ödeme önemli beklentiler arasındadır.

Ziyaret Biçimleri

1. Yatır Çevresinde Dönme: Yatırın çevresinde dua edilerek dönülür.
2. Bez Bağlama: Türbe veya yanındaki bir ağacın dalına bez bağlanır.
3. Dua Okuma: İnsanlar, her yatır ziyaret ettiği sırada dua okur.
4. Yatırın Yanında Veya Üzerinde Bir şey Yapma: Yatırın yanına veya çevresine istenilen nesnelere maketi yapılır. Ev, araba, çocuk, gelinlik gibi.. .
5. Yatırda Bir Şey Yeme Veya Yutma: Yatırdan alınan ot, toprak ya da başka bir yiyecek yutulur.
6. Çivi Çakma: Yatırın yanındaki ağaca bazen çivi çakılır.

Yozgat Ve Yöresi Ziyaret Yerleri

Yozgat ve yöresindeki ziyaret yerlerini bir bildiri sınırları içerisinde incelemek olanaksızdır. Takriben 250-300 kadar olduğu varsayılan Yozgat ve çevresindeki ziyaret yerinden biz ancak sizlere 15-20 kadarını sunmayı planlıyoruz. Bu yerler hakkında bilgi toplarken hareket noktamız şunlar olmuştur:

1. Ziyarete gelenlerin kılık ve kıyafetleri, yaş ve cinsiyetleri, sayıları, ziyaretçilerin, yatırdaki kişi hakkında neler bildiği.
2. Ziyaret yeri yakınında türbe ve mescidin olup olmadığı, varsa bunların ne zaman yapıldığı.
3. Ziyaret yeri bekçisinin olup olmadığı
4. Yol üzeri ve yola yakın ziyaret yeri ile yola uzak ziyaret yerinin ziyaret edilme açısından fark olup olmadığı gözlemlenmiştir.

Şimdi bu ziyaret yerlerinden tasarladıklarımızı sunalım.

1. SARI BABA

Yozgat'ın güneyinde Çamlık Tepesi üzerinde bulunur. Türbenin yeri mezarlıktır. Söylentiye göre Sarı Baba, Nohutlu Baba ile kardeştir. Buraya bazı mezarlar sonradan ilave edilmiştir. Sarı Baba, Yozgat'a Erzurum yöresinden gelmiştir. Ölümünden önce Erzurum'a gider. Döneceği gün oğluna " Ben yarın öleceğim. Yozgat'ta bir yer işaret edeceğim, Beni oraya gömün" der. Vasiyeti yerine getirilir. Sarı Baba'ya çocuğu olmayan, veya çocukları kusurlu doğanlar günün her saatinde gitmektedir.

2. HASAN DEDE TÜRBESİ

Yozgat'a üç km. uzaklıktaki Darıcı köyünde bulunur. Mezar taşı üzerinde şu dörtlük yazılıdır:

Kesiret gönlümü gama düşürdün
Dünyamı zindan eyledin felek
Tatlı sinem püryan ettin pişirdin
Bir gün baştan başa gülmedin felek.

Türbeye ziyarete gelen kişiler, öncelikle Hasan Dede'nin mezar taşını öperler. Türbeye eşarp bağlanır ya da bırakılır. Eğer kurban kesilmişse, birlikte yenilmeye gayret edilir.

3. BULGURCU VELİ AĞA TÜRBESİ

Yozgat'a 26 km. uzaklıkta Kışla Köyü içerisinde. Tek odalı ve üzeri çatılıdır. Veli Ağa'ya bulgurcu denilmesinin sebebi vardır. Veli Ağa, bir gün tarlaya giderken ekmek için buğday yerine bulgur götürmüş, sonra da adı Bulgurcu Veli Ağa olarak kalmış. Askerde iken komutan, bütün askerlere “ haydi hepiniz kışlaya” Veli Ağa köyüne gelmiş. Senin askerliğin henüz bitmedi niçin geldin diyenlere “ Bana Kışla'ya dediler, ben de geldim” demiş.

4. IŞIK BABA

Yozgat'a 4 km. uzaklıkta Sarıhacılı köyünün kuzeyindedir. Türbenin çevresi toprakla çevrilidir. Ne zamandan beri ziyaret edildiği bilinmemektedir. Fazla ziyaret edilmeyen sadece köy halkı tarafından bilinen ve ziyaret edilen bir yerdir. Buraya genellikle yürüme çağına geldiği halde yürüyemeyen çocuklar getirilir. Türbenin çevresinde üç defa döndürülür.

5. ŞEYH RESUL ZİYARET YERİ

Ziyaret yeri Çekerek ilçesinin 23 km. uzağındaki Kırkdilim köyünde bulunur. Mezar yapılı bir bina içindedir. Gelenlerin para atmaları için bir kutu vardır. İçeride yemek pişirmek için gerekli eşyalar bulunmaktadır. Dileklerin kabul edilmesi için ziyaret edilir.

6. MOLLA OSMAN

Çayıralan ilçesine 13 km. uzaklıktadır. Buraya gelen insanlar, dua ettikten sonra, buranın toprağından alıyor, yiyor veya üzerlerinde gezdiriyorlar. Fransa'da işçi olarak çalışan bir kişi, üzerinde Molla Osman toprağından sürekli taşıdığı için hiçbir kaza ve bela ile karşılaşmadığını söylemektedir.

Toprağının şifalı olduğuna inanılan Molla Osman'a çevre köylerden çok sayıda ziyaretçi gelmektedir. Toprak alındıkça mezarın üzeri açılmakta, başka yerlerden getirilen topraklar yeniden mezar üzerine konmaktadır. Nazardan korumak için hayvanlara da buranın toprağından sürülmektedir.

7. ALİ SEYDİ

Akdağmadeni'ne 30 km. uzaklıkta, caminin yanında bulunur. Burada iki mezar vardır. Bunlardan birinin Ali Seydi, ötekinin ise Dede Ağa adlı mübarek biri kişiye ait olduğu söylenmektedir. Odalarda Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli'nin resimleri vardır. Türbenin girişinde Ali Seydi'nin Horasan'dan geldiği yazılıdır.

Buraya insanlar, yağmur duası için gelmektedir. Yürüyemeyen çocuklar, doğuramayan kadınlar ziyaret da ziyaret etmektedir.

8. TEKKE(YATAR)

Ziyaret yeri Akdağmadeni'ne 19 km. uzaklıkta Kirsinkavağı köyünde bulunur. Bir mezar ve duvardan duvara çekilmiş bir ip vardır. İp üzerine gelen ziyaretçilerin attığı eşarp ve seccadeler vardır. Mezar üzerinde bir tokmak vardır. Duvar üzerinde bir poşet içerisinde dualı olduğuna inanılan dualı toprak vardır.

Anlatıldığına göre eskiden türbenin yerinde Deli Bekir adlı birinin evi varmış. Deli Bekir'in çocuğu yanmış. Görülen bir rüya üzerine çocuğun yandığı ev türbe yapılmış.

9. DEMİRŞEYH TEKKESİ

Akdağmadeni'ne 34 km. uzaklıkta, Demirşeyh köyünün kuzeyindedir. Tekke, çardak şeklinde yapılmış, duvarları küçük taşlarla çevrilidir. İçeride bakımsız iki oda vardır. Eskiden beri ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler arasında ağrısı sızısı olanlar, felçli hastalar, çocuğu olmayan kadınlar, dileği olan kimseler çoğunluktadır. Ziyaretçiler burada iki rekat namaz kılar. Dilekte bulunurlar. Üzerlerinden yırttıkları parçaları bağlarlar. Türbenin üzerine seccade, halı gibi nesnelere atarlar. Tekkenin çevresindeki ağaçlar kesilmez. Hastalığı için muska alan köylüler, hastalığı iyileştikten sonra muskasını buraya bırakır. Ağrısı olanlar, tekkede bulunan tokaçla ağrıyan yerlerini ovarlar.

10. NOHUTLU BABA TÜRBESİ

Yozgat'ın 1 km. kuzeyinde Nohutlu tepesinde bulunmaktadır. Tarihi geçmişi bilinmeyen türbe eskiden beri ziyaret edilmektedir. Türbe beş altı yıl önce yenilenmiş, elektrik ve su bağlanmıştır. Ziyaret yeri iki odadan oluşmaktadır. Odalardan birinde Nohutlu babanın yattığına inanılmaktadır. Buraya yürüyemeyen ve konuşamayan çocuklar getirilmektedir.

11. ABBAS DEDE ZİYARET YERİ

Abbas Dede ziyaret yeri, Kadışehri ilçesine 5 km uzaklıkta bulunan Yelten köyündedir. Tarihi geçmişi bilinmeyen bu yer eskiden beri ziyaret edilmektedir. Dua amaçlı olarak ziyaret edilir. Fazla tanınmaz. Sadece köy halkı tarafından ziyaret edilir.

12. BÜYÜK DERVİŞ ALİ TÜRBESİ

Akdağmadeni'ne 22 km. uzaklıkta Bozhöyük köyündedir. Mezar taşı üzerinde herhangi bir yazı yoktur. Ziyaret yerinin yanında bir aşevi vardır. Aşevi oldukça bakımlıdır. İçindeki eşyaların çoğu ziyaretçilerce getirilmiştir. Aşevi içinde Atatürk, Hacı Bektaş Veli, Oniki İmam'a ait resimler vardır.

Büyük Derviş Ali Ziyaret yerine çok sayıda ziyaretçi gelmektedir. Soğuk algınlığı başta olmak üzere değişik hastalığa yakalananlar, dilekte bulunanlar burayı ziyaret eder. Gelenler cüher denilen topraktan yerler. Adak olarak getirilen yeşil renkli bezden yırtıp alırlar. Bu bez parçasını üzerlerinde gezdirirler. Bu yapanların kaza, bela, öteki kötülüklerden korunacağına inanılır. Perşembe akşamları mumlar yakılır. Anlatıldığına göre burada her yıl en az 50-60 büyük baş hayvan kesilmektedir. Kurbanların çoğu yoksul köy halkına dağıtılır.

13. HAMZA ALİ BABA

Çekerek ilçesine 10 km. uzaklıkta Hamzalı köyündedir. Ayrıca köyün doğusunda Çaputlu Çalı mevkiinde bir başka evliyanın yattığına inanılmaktadır. Her iki ziyaret yeri de 1999 yılında restore edilmiştir.

Her iki yer de eskiden beri ziyaret edilir. Buraya gelenlerin çoğunluğu, yürüyemeyen, konuşamayan çocukların yakınlarıdır. Felçli hastalar, doğuramayan kadınlar da ziyaretçiler arasında yer alır. Toprak yiyen çocuklar içinde şifa aranmaktadır.

14. YEŞİL TÜRBE

Şefaati ilçesine 11 km. uzaklıkta Hamzalı köyündedir. Türbe içerisinde Solda Nuri Dede'ye, ortada Seyit Ahmet Efendi'ye, sağda Seyit Kutup Efendi'ye ait olmak üzere üç tane mezar vardır. Türbenin yanında gelenlerin sohbet etmeleri için sohbet odası, teşkilatlı bir mutfak vardır. Türbenin önünde yazın suyu kısa süre kesilen bir çeşme vardır. Bu çeşmeye Zemzem suyunun karıştığına inanılmaktadır.

Türbede yatan Seyit Kutup Efendi'nin doktor olduğuna inanılır. Burası her türlü hastalık için ziyaret edilir. Ziyaretçiler, burada yatan erenleri rüyalarında görüp sonra gelmektedirler. Anlatılanlara göre kalp gözü açık olanlar başta Nuri Dede olmak üzere diğer zatları da görmektedirler.

15. ELİ BÜYÜK TÜRBE

Yozgat'a 20 km. uzaklıkta Güllük köyü içindedir. Anlatılanlara göre, köylünün biri ölmeden önce beni şimdiki türbenin olduğu yere gömün diye vasiyet eder. Celal Babayiğit burayı kazdığına insan kemikleriyle karşılaşır. Eli Büyük Türbesinin tarihçesi mezar taşına şu şekilde yazılmıştır. " Aslı Yemen'den gelme Şah Hüseyinoğlu, Ali Ekber, IV. Asırda burada şehit düşmüştür."

Çevre köyler tarafından sayısız gelenler vardır. Köy halkı burada yağmur duasına gelir. Kesilen kurbanlar, topluca yenir. Söylentiye bakılırsa, eli sakat olan Mehmet Baran adlı birinin eli şişer. Açamaz. Mehmet Baran, düşünde bu yeri görür. Sonra da ziyaret eder. Dua eder, taşları öper, elini yüzünü taşlara sürer. İyileşir. Bir efsaneye göre gece vakti bir yılan türbeden çıkmış peri olup uçmuştur.

16. PİR DEDE TÜRBE

Sorgun ilçesine 10 km. uzaklıktaki Halilfakılı köyündedir. Betondan yapı ve üzeri çatılıdır. Türbe oda vardır. Birisinde Pir Dede'nin mezarı vardır. Öteki odalardan biri kadın, öteki erkeklere ait iki mescittir. Mezarın başında kilitli bir para atılan kutu vardır. Türbe 2003 yılında köy muhtarlığınca restore edilmiştir.

Türbe çok yeni olduğu için çevre insanlarınca iyi tanınmamaktadır. Gelenler arasında ağrısı ve sızısı olanlar çoğunluktadır. Ağrıyan yerler taşla ovulmaktadır.

17. ARİFE ANA ZİYARETİ

Yerköy ilçesinin Yukarı Elmahacılı köyündedir. Türbe 2001 yılında Zöhre Ana adlı bir hayır severce onartılmıştır. Duvarda mermer üzerine yazılı bir şiir vardır.

Dünyanın çarkını döndüren Allah
Ahret yolcusu giderin billah
Doğruluk yolunda ayrılma billah
Dönülmez yolculuk yolların uzak.

Memleketim Yemen ilim Horasan
Zöhre Ana adını alidir yatan
Kervanım Muhammet yolum Oniki imam
Sözümüz Allah'tan insansan uyan.

Türbe çoğunlukla bahar aylarında herkesçe ziyaret edilir. Köylüler buraya gelecekleri gün çevre köylere de haber verip kalabalık halinde ziyaret yapılıır.

Köylülerin verdiği bilgiye göre sabah namazı sırasında türbede ışık yanmaktadır. Türbe kenarlarında ot ve ağaçlara kimse dokunamaz. Her türlü hasta tarafından ziyaret yapılıır.

18. ERBEĞİN TEKKESİ

Sarıkaya ilçesi, Erbek köyünün mezarlığı içindedir. Türbe içinde altı mezar olduğu ve bunlardan ikisinin boş olduğuna dair inançlar vardır. Türbe içerisinde herhangi bir yazı yoktur. Türbeye başka illerden bile insanlar gelir. Ruh hastaları, çocuğu olmayan veya yaşamayan kadınlar ziyaretçiler arasında önemli yer tutar.

Toprağı yenen tekkenin, başka yerden gelenlerce toprağının görüldüğünü köylüler anlatmaktadır. Eğer toprak rast gele yere atılırsa, buradaki kişiler atan kişiyi rahatsız etmektedir. Türbede geceleri ışık yandığı herkesin bu ışığı göremeyeceği anlatılmaktadır.

Mahmure Hanım'ın kızı Ayşe, tekke içinde bir uyurken birden kahkaha ile güler. Annesi korkarak kızını uyandırır. Ayşe, annesine niçin uyandırdın beni diye anasına kızar. Ben aksakallı biriyle konuşuyordum. Bana sınıfımı geçeceğimi söyledi der. Gerçekten de Ayşe o yıl sınıfı geçer.

19. HASLAR HAS BABA TÜRBESİ

Sorgun ilçesinin Gevrek köyünde, Ali Yüksel'e ait evin önünde bulunur. Üzeri çatılı ve içi döşeli bir türbedir. Haslar Baba'nın mezarı içerdedir. Abdest almak isteyenler için ibrik ve leğen vardır. Türbenin temizliği köy halkı tarafından yapılmaktadır.

Anlatılana bakılırsa, Almanya'da yaşayan bir gelin Haslar Baba'yı rüyasında görür. Türbeyi yatırır. Çok sayıda, değişik hastalıklar için türbe ziyaret edilir. İçerdeki kütüğe ağrısı sızısı olanlar sürtünerek iyileşmeye çalışır. İyileşen hastalar, muskalarını türbenin tavanına asmaktadır.

Köy halkından Aslan Yılmaz'ın hanımı felçlidir. Doktor çare bulamaz. Kadın türbeye getirilir, bir süre burada bekletilir ve iyileşir.

SONUÇ

Yozgat ve çevresinde, 250-300 arasında ziyaret yerinin olduğu söylenmektedir. Biz, fikir vermesi açısından bunlar içerisinden bazılarını sizlere tanıtarak genel bir yargıya varmanıza yardımcı olmaya çalıştık.

İnsanlar, bu yöreleri niçin ziyaret etmekte ve neler yapmaktadır? Tespit edebildiğimiz kadarıyla, felçliler, ruh hastaları, saralılar, vücudunda ağrısı ve sızısı olanlar, anne olmak isteyenler, geçim sıkıntısı çekenler, ağzı dili tutulup konuşamayanlar, elinde siğil bulunanlar, sütü gelmeyen kadınlar, nazarın bozulmasını isteyenler, sıtma olanlar, aile geçimsizliği yaşayanlar, verimin fazla olmasını düşünler, ziyaretçiler arasında sayılabilir.

Ziyaret esnasında, ağaçlara çaput bağlanır. Dileklerin yerine gelmesi için mum yakılır. Ziyaret yerinden alınan toprak tuza ve suya batırılarak yenir. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar buralarda banyo yapar. Yatırda bulunan tokaç ve tahtalar, ağrıyan yerlere sürülür. Türbeden alınana topraklar, hayvan yemine karıştırılarak yedirilir

İnsan, eğer akıl ve bilim yoluyla isteklerine ulaşamazsa, başka yolları denemek zorunda kalır. İşte bu yol, ulu, ermiş, devleti ve milleti için büyük kahramanlıklar, yararlılıklar göstermiş kişilerin mezarlarıdır.

Bilim ve tekniğin, sağlık bilimlerinin bryk gelişme gostermesine karşın, yatırlar, gnyumzde fonksiyonel olma goremvini srydrmekte, ziyaretçi bulmaktadır.

KAYNAKLAR

1. T.C. Kltur Bakanlığı, V. Milletlerarası Trk Halk Klturu Kongresi, **Gelenek Goremek İnançlar**, Ankara 1997.
2. İsmet Zeki Eyupođlu, **Anadolu İnançları**, İstanbul 1987.
3. **Trkçe Sözlük**, Ankara 1988. TDK Yayını.
4. Hayrettin Rayman, **Yozgat Folkloru**, Ankara 2004.
- 5.-----, **“Bayburt ve Yöresi Ziyaret Yerleri”**,V.Trk Halk Klturu, Kongresi Seksiyon Bildirileri, Ankara 1996.
6. Hasan Köksal, **İzmir ve Çevresindeki Yatırlar ve Bunlara Bağlı Olarak Yařanan İnançlar**, III. Milletlerarası Trk Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV, Ankara 1997.
7. Ebubekir Koçaker, **Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleriyle İlgili Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004.
8. A. Yařar Ocak, **Trk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkîbeleri**, Ankara 1984.
9. Azat Kaya, **“Balıkesir’de Yatır Çevresinde Oluřan İnanç ve Gelenekler”**, V. Milletlerarası Trk Halk Klturu Kongresi, Ankara 1997.
10. Hikmet Tanyu, **Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri**, Ankara 1967.

Kaynak Kişi Künyeleri

1. Yılma Göksoy, Emekli İlköğretim Müdürü, 60 yaşında, Yozgat.Merkez.
2. Yakup Aslan, Yozgat-Deremumlu Köyü, 65 yařında, okur-yazar değil.
3. şevket Ünalın, Sarıkaya- Alifakılı Köyü, 68 yaşında, İlkokul mezunu
4. Ümmühan Koçyiđit, Akdağmadeni- Kösalı Köyü, 70 yaşında, okur-yazar değil.
5. Tarık Ulusoy, Sorgun- Caferli Köyü, 67 yaşında, İlkokul mezunu.

